

De ce avem diferențe de gen în atingerea performanțelor școlare?

Studiu de politici educaționale bazat
pe rezultatele PISA 2015

Aliona Cristei,
cercetător, Institutul de Politici Publice, Republica Moldova

Studiul a fost elaborat în cadrul Proiectului Educațional al Departamentului Buna Guvernare al Fundației Soros-Moldova și finanțat de Programul de Sprijinire a Educației al Fundațiilor pentru o Societate Deschisă.

Opiniile exprimate în acest studiu aparțin autoarei și nu reflectă neapărat poziția finanțatorului.

Chișinău, 2017

Cuprins

Summary.....	3
Sumar.....	4
Introducere.....	5
Aspecte normative în domeniul asigurării egalității de gen.....	7
Cât de mari sunt decalajele dintre reușita fetelor și băieților.....	9
Nivelul de studii al părinților și nivelul socioeconomic al familiei: factori determinanți în atingerea performanțelor școlare.....	14
Concluzii și recomandări de politici educaționale.....	25
Bibliografie selectivă.....	27

Summary

Why Do We Encounter Gender Differences in Achieving School Performances? An Education Policy Study Based on PISA 2015 Results

The study presents a comparative analysis of the school performance of girls and boys in the Republic of Moldova by subjects (reading, mathematics and sciences), based on the indicators collected by PISA Programme in 2015¹. The particularities of the existing regulatory framework and the efficiency of regulatory changes in the field of gender equality are also analysed, concluding with gender-sensitive recommendations for educational policies.

The study data derived from the PISA 2015 related to the Republic of Moldova reveal considerable gender differences in the pupil's academic performance in the three areas of study. Girls achieve a higher level of performance in all areas of study: mathematics, reading and sciences. The largest gap between the scores of girls and boys (52 points) was recorded in reading. The girls' interest in literature is determined by the family-level cultural practices and the availability of a large number of books in the family, which allows us to conclude that the availability of books in the family has a positive influence on the students' school performance.

At the same time, boys face more school integration challenges than girls. Thus, more boys (11.7%) than girls (9.7%) stated that they feel estranged at school and that they cannot work well in class, and after school, they are not tempted to address the subject for a long period of time.

The differences between the school performance of girls and boys are determined by a range of social-demographic, family-related, institutional, and personal factors. The parents' level of education and their social-economic level are key factors in achieving a high level of school performance. Pupils from urban areas and large cities / municipalities reach the highest level of school performance.

The main recommendations of the study include:

- Ensure a differentiated approach to students, based on gender and individual particularities;
- Include gender mainstreaming into national curricula and syllabi to address different gender-sensitive issues;
- Encourage girls' involvement in science-related fields through career guidance towards less traditional areas. Address professional potential in class and guide students to choose their future career based on what they can do, not on what they have to do according to existing traditional stereotypes;
- Diversify the support provided by teachers, based on the specific needs of students related to gender;
- Enhance the role of career guidance based on skills not on traditional stereotypes. Address the advantages of choosing a future profession based on one's own skills in school.

¹ <http://www.oecd.org/pisa/data/2015database/>

Sumar

Prezentul studiu este o analiză comparativă a rezultatelor școlare obținute de fete și băieți din Republica Moldova după materia studiată (citire, matematică și științe) în baza indicatorilor colectați de Programul pentru Evaluarea Internațională a Elevilor (PISA) realizat în anul 2015². De asemenea, studiul analizează specificul cadrului normativ existent și eficiența schimbărilor normative realizate în domeniul egalității de gen și proiectează recomandări de politici educaționale sensibile la dimensiunea de gen.

Datele studiului, bazate pe rezultatele PISA 2015 racordate la Republica Moldova, atestă diferențele de gen semnificative în performanța academică a elevilor pentru cele trei domenii de studiu. Fetele ating un nivel de performanță mai mare la toate domeniile de studiu: matematică, citire și științe. Cel mai mare decalaj în rezultatele obținute de fete și băieți (52 de puncte) s-a înregistrat la domeniul citire/lectură. Interesul fetelor față de literatură este determinat de bagajul cultural al familiei și achiziționarea unui volum mare de cărți în familie, ceea ce ne permite să constatăm că prezența cărților în familie influențează pozitiv performanța academică a elevilor.

Băieții întâmpină mai multe probleme de integrare școlară decât fetele. Astfel, băieții (11,7%) afirmă într-o măsură mai mare ca fetele (9,7%) că se simt a fi străini în cadrul școlii și la ore nu pot lucra bine, iar după încheierea lecțiilor, o perioadă mai îndelungată de timp nu abordează domeniul studiat.

Diferențele performanțelor dintre fete și băieți sunt influențate de o serie de factori sociodemografici, familiali, instituționali și, nu în ultimul rând, personali. Nivelul de studii al părinților și nivelul socioeconomic sunt factori determinanți în atingerea performanțelor școlare. Cea mai mare performanță școlară o au elevii proveniți din mediul urban - orașe mari și municipii.

Principalele recomandări ale studiului sunt:

- Abordarea diferențiată a elevilor în funcție de gen și particularitățile individuale ale elevilor;
- Integrarea perspectivei de gen în curriculumul național și programele de studiu care să permită abordarea diverselor tematici sensibile la gen;
- Încurajarea implicării fetelor în domeniile cu profil real, prin activități de orientare profesională și ghidarea în carieră - domenii mai puțin tradiționale. Abordarea în cadrul orelor școlare a potențialului profesional și orientarea elevilor în funcție de ceea ce pot, și nu ceea ce ar trebui să facă în conformitate cu stereotipurile tradiționale existente;
- Diversificarea suportului oferit de către profesori în funcție de necesitățile specifice ale elevilor și în funcție de gen;
- Creșterea rolului orientării profesionale bazate pe competențe, și nu pe stereotipuri tradiționale. Abordarea diverselor tematici referitoare la avantajele alegerii viitoarei profesii pe bază de competențe în cadrul orelor de studiu.

² <http://www.oecd.org/pisa/data/2015database/>

Introducere

Asigurarea egalității de gen reprezintă unul dintre obiectivele strategice naționale, care contribuie la dezvoltarea societății, iar realizarea cu succes a acestui obiectiv este direct corelată cu integrarea lui eficientă în procesul de învățământ și implementarea unor politici educaționale de gen.

Pe parcursul ultimilor ani au fost realizate o serie de acțiuni de promovare a egalității de gen în toate domeniile sociale, inclusiv în domeniul educației. Astfel, au fost adoptate legi, strategii și planuri de acțiuni care să promoveze și să asigure egalitatea între femei și bărbați prin: fortificarea mecanismului instituțional pentru abordarea problemelor referitoare la egalitatea de gen, consolidarea capacităților specialiștilor din domeniu în dezvoltarea și promovarea de noi politici în domeniul egalității de gen³. Aceste măsuri însă nu au avut un impact așteptat și nu au diminuat diferențele de gen în educație. Conform datelor oferite de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, Indexul egalității de gen⁴ pe domeniul educației a scăzut în perioada 2009-2016 și reprezintă un punctaj al egalității de 54, calculat pe o scară de la 0 la 100, unde 0 indică o inegalitate totală între femei și bărbați și 100 – o egalitate de gen perfectă⁵.

Persistența inegalităților de gen în educație se datorează influenței unor factori manifestați atât la nivel individual, cât și social, printre care menționăm: insuficiența studiilor realizate la nivel național care să evalueze valorile socioculturale care determină practici discriminatorii, capacități limitate ale cadrelor didactice în domeniul asigurării egalității de gen și promovării acestui principiu prin diverse tehnici specifice; promovarea insuficientă a principiului echității de gen și oferirii de șanse egale în Curriculumul Național și în manualele școlare⁶ etc. Efectele negative ale diferențelor de gen în educație au fost elucidate și de către Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD)⁷, printre care menționăm: influența stereotipurilor sociale, insuficiența materialelor didactice și cunoștințelor în problematica de gen, influența factorilor de ordin familial, predominarea femeilor în sistemul educațional etc. În acest context, dezvoltarea unor politici de asigurare a egalității de gen în educație reprezintă unul dintre factorii necesari pentru asigurarea dezvoltării durabile a societății și depășirii sărăciei.

Un alt factor important care influențează șansele egale de afirmare socioprofesională este **performanța școlară**. Astfel, rezultatele școlare joase reduc șansele sau creează dificultăți tinerilor de a obține un loc de muncă și a deveni un membru activ al societății. Din punctul de vedere al dimensiunii de gen, constatăm o serie de tendințe generale privind performanța școlară a fetelor și băieților, care determină o creștere a inegalităților de gen la nivel de societate. Atitudinile fetelor și băieților față de rolul și măsura în care trebuie să se implice în anumite domenii determină ca aceștia să evalueze și să se implice diferențiat în domeniile: matematică, științe și citire. Influența stereotipurilor sociale în

³ Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2016-2020 http://www.particip.gov.md/public/documente/139/ro_3140_anexa1.pdf

⁴ http://www.progen.md/files/4911_indexul_egalitatii_de_gen_2016.pdf

⁵ Cu cât indicele calculat este mai aproape de 100, cu atât nivelul egalității de gen este mai înalt.

⁶ http://prodidactica.artsintez.md/wp-content/uploads/2016/09/Educa%C8%9Bie_pentru_Echitate_de_Gen_%C8%99i_%C8%98anse_Egale.pdf

⁷ <http://www.oecd.org/edu/ceri/Spotlight7-GenderEquality.pdf>

acest aspect este crucială și determină ca fetele și băieții să-și aleagă domeniul de interes și orientarea profesională nu în funcție de ceea ce pot să facă, ci în funcție de ceea ce trebuie să facă.

Studiul are drept **scop** analiza și evaluarea comparativă a rezultatelor școlare obținute de fete și băieți după materia studiată (citire, matematică și științe) în baza indicatorilor colectați de Programul pentru Evaluarea Internațională a Elevilor (PISA) realizat în anul 2015⁸ și elaborarea de recomandări de politici educaționale sensibile la dimensiunea de gen. Studiul a permis să identificăm cele mai mari discrepanțe academice obținute de fete și băieți în cadrul domeniilor studiate. O serie de factori socioeconomiци au fost corelați pentru a descrie profilul sociodemografic tipic al elevului cu o reușită academică scăzută și înaltă. Astfel, în funcție de dimensiunea de gen au fost identificate categorii de elevi cu cele mai mici punctaje obținute la materiile cercetate. Caracterizarea acestor categorii de elevi ne-a permis să înțelegem direcțiile ulterioare de intervenție și căile prin care pot fi reduse aceste diferențe.

Obiectivele studiului sunt următoarele:

- Stabilirea diferențelor în atingerea performanțelor obținute la matematică, citire și științe de către elevi în funcție de gen;
- Prezentarea elementelor esențiale ale cadrului normativ existent și a principalelor documente de politici în asigurarea egalității de gen din Republica Moldova;
- Analiza principalilor indicatori socioeconomiци și psihoemoționali evaluați în cadrul PISA 2015 din perspectiva dimensiunii de gen;
- Identificarea factorilor care influențează nivelul de performanță diferit al fetelor și băieților;
- Proiectarea de recomandări de politici educaționale sensibile la dimensiunea de gen în baza rezultatelor Programului pentru Evaluarea Internațională a Elevilor (PISA) din anul 2015.

Metodologia studiului s-a axat pe prelucrarea și interpretarea datelor brute colectate în cadrul Programului pentru Evaluarea Internațională a Elevilor (PISA) din anul 2015⁹, în baza cărora au fost formulate o serie de constatări.

⁸ <http://www.oecd.org/pisa/data/2015database/>

⁹ Baza de date utilizată pentru prelucrarea datelor <http://www.oecd.org/pisa/data/2015database/>

Aspecte normative în domeniul asigurării egalității de gen

Pe parcursul ultimilor ani, în Republica Moldova a fost elaborat cadrul normativ complex cu referire la asigurarea egalității de gen în următoarele domenii: protecția socială, viața de familie, angajarea în câmpul muncii, educație, sănătate, implicarea femeii în politică și alte domenii. Cadrul legislativ și normativ de politici a fost elaborat în baza documentelor internaționale de referință, printre care menționăm:

- Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948),
- Convenția asupra drepturilor politice ale femeii (1952),
- Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (1966),
- Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (1979),
- Platforma și Planul de Acțiuni de la Beijing (1995),
- Convențiile relevante ale Organizației Internaționale a Muncii, Obiectivele de Dezvoltare Durabilă.

Aderarea Republicii Moldova la documentele internaționale menționate a determinat realizarea unor acțiuni strategice de racordare a cadrului normativ național la standardele internaționale, europene și regionale în domeniul egalității de gen. La momentul actual, principiul egalității de șanse în domeniul educației este reglementat de:

- *Codul Educației al Republicii Moldova*, nr. 152 din 17.07.2014, care stipulează că educația trebuie să se bazeze pe principiul echității și asigurării egalității. Accentul de bază se pune pe problema accesului la educație. Accesul trebuie să se realizeze fără discriminare (art.7);
- *Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați*, nr. 5-XVI din 09.02.2006¹⁰ stabilește o cotă minimă de reprezentare a femeilor în organele de conducere;
- *Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie* introduce o serie de noțiuni referitoare la violența în familie și principalele forme de violență, inclusiv în mediul școlar;
- *Programul național de asigurare a egalității de gen (PNAEG) pentru anii 2010-2015*¹¹ a permis accelerarea acțiunilor asupra diminuării golurilor instituționale în ce privește trecerea de la egalitatea de gen de jure la egalitatea de gen de facto.
- *Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2016-2020* (proiect), care stabilește ariile de intervenție în promovarea asigurării egalității de gen: politică, piața muncii, protecție socială, educație, schimbări climatice. Din punctul de vedere al educației sunt formulate obiective specifice referitoare la includerea dimensiunii de gen cu referire la formarea inițială și continuă a cadrelor didactice în vederea depășirii stereotipurilor

¹⁰ Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 47-50/200 din 24.03.2006

¹¹ Aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 933 din 31.12.2009

și a formării conștiinței de gen și în orientarea profesională și vocațională în scopul accederii la profesii non-tradiționale.

Analiza progreselor înregistrate în ultimii ani privind asigurarea egalității de șanse în domeniul educației ne permite să evidențiem schimbări pozitive în respectarea principiului egalității de gen¹²: promovarea condițiilor pentru asigurarea accesului egal al fetelor și băieților la servicii în domeniu; identificarea unor inițiative de integrare a perspectivei de gen în programele de formare inițială și continuă a profesorilor în contextul drepturilor omului prin elaborarea unor module tematice sensibile la dimensiunea de gen; organizarea campaniei de comunicare a atractivității și avantajelor unei cariere în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor, focusată în special pe fete absolvente ale învățământului preuniversitar; acțiuni de ghidare în carieră în domenii mai puțin tradiționale din punct de vedere al genului.

Constrângerile socioeconomice din ultimii ani au influențat progresul realizării acțiunilor prestabilite pentru anii 2010-2015 în cadrul Programului de asigurare a egalității de gen. Deși au fost realizate multe din obiectivele planificate, totuși rămân o serie de restanțe critice, care reclamă intensificarea eforturilor de politici și acordarea mai multor resurse. O serie de probleme se mențin datorită includerii formale a dimensiunii de gen în unele documente normative, aceasta fiind deseori redusă la abordarea sex-rol, fapt ce duce la reproducerea stereotipurilor. În pofida eforturilor, sistemul vocațional rămâne a fi dominat de stereotipuri și necesită intervenții urgente în acest sens. Analiza dinamicii cu privire la înmatricularea studenților băieți/fete în domeniile mai puțin tradiționale scoate în evidență probleme de segregare în funcție de alegerile profesionale. Astfel, sistemul educațional trebuie interconectat cu piața muncii și abordat prin prisma fortificării dimensiunii de gen.

Eficiența asigurării egalității de șanse între femei și bărbați este determinată și de funcționalitatea cadrului instituțional care asigură implementarea bazei legislative în domeniu. Astfel, promovarea egalității de gen în Republica Moldova este realizată de către următoarele structuri instituționale:

- Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați, care coordonează activitatea autorităților APC și APL în problema egalității între femei și bărbați;
- Direcția politici de asigurare a egalității de gen și prevenirea violenței din cadrul MMPSF, responsabilă de elaborarea și promovarea politicilor în domeniul egalității de gen;
- Unitățile gender din ministere și alte autorități publice centrale monitorizează respectarea legislației în domeniu în cadrul APC;
- Clubul Femeilor din Parlament;
- Grupul coordonator în domeniul egalității de gen în cadrul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerului Finanțelor, Ministerului Economiei, creat în 2010, și cel din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Apărării, Ministerului Justiției, inițiat în anul 2011;
- Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurării Egalității, care activează din 2013, în baza Legii nr. 121 din 2012 cu privire la asigurarea egalității;
- Programul Național de Asigurare a Egalității de Gen pe anii 2010-2015.

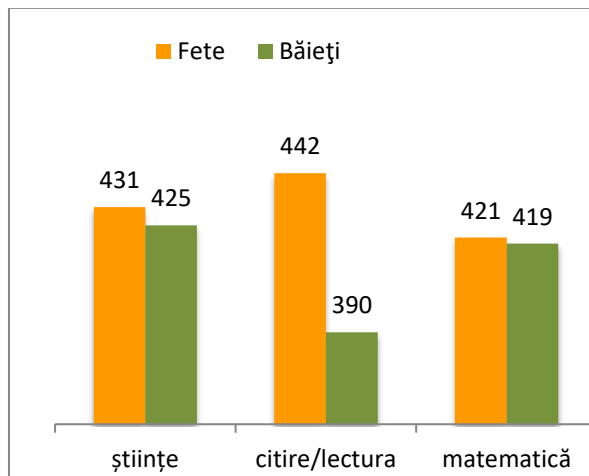
¹² http://www.mmssf.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_evaluare_pnaeg_2010-2015.pdf

Cât de mari sunt decalajele dintre reușita fetelor și băieților

Analiza rezultatelor școlare ale elevilor la cele trei domenii cercetate a scos în evidență diferențe semnificative între mediile obținute de băieți și fete la toate domeniile cercetate. Fetele au obținut rezultate mai bune la toate domeniile cercetate (vezi Fig. 1). Cel mai mare decalaj din punctul de vedere al dimensiunii de gen (52 puncte) s-a înregistrat la domeniul citire/lectură, ceea ce presupune că fetele ating un nivel de performanță mai mare (442) în domeniul citire/lectură decât băieții (390). Acest fapt ne permite să constatăm că fetele preferă mai mult lectura decât băieții.

Ca și în domeniul citire, performanțele fetelor la domeniile științe și matematică sunt mai mari comparativ cu cele ale băieților, însă nu înregistrează decalaje semnificative. Mediile acumulate pentru testările la domeniul științe și matematică sunt foarte apropiate și nu depășesc 6 puncte. Comparativ cu PISA 2009, rezultatele PISA 2015 înregistrează schimbări în atingerea performanțelor băieților pentru domeniul științe și matematică. Astfel, în anul 2009 băieții au atins performanțe mai mari decât fetele la domeniul științe și matematică. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că rezultatele școlare PISA 2015 comparativ cu cele din 2009 au fost, în linii generale, mai bune atât pentru fete, cât și pentru băieți.

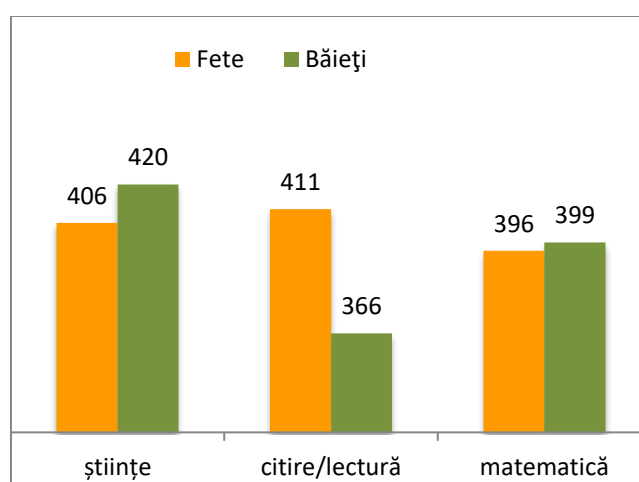
Fig. 1. Diferențe de gen ale punctajului mediu acumulat de elevii din Republica Moldova în anul 2015 pentru domeniul științe, citire și matematică

Pentru a analiza decalajele de gen ale performanței generale ale elevilor au fost cumulate mediile pentru cele 3 discipline. Astfel, punctajele medii obținute de către fete și băieți la cele 3 domenii de studiu cumulate atestă o reușită mai mare a fetelor (432) comparativ cu cea a băieților (411), diferența fiind de aprox. 21 de puncte. Din acest punct de vedere, relevarea factorilor care au determinat această diferență este importantă.

În funcție de media punctajului cumulat la cele 3 domenii evaluate¹³, elevii au fost grupați pe nivele de competență. Datele din Fig. 2 atestă diferențe în performanțele obținute de fete și băieți. Astfel, băieții constituie ponderi mai mari în obținerea competențelor de nivelul 0 și nivelul 1, comparativ cu fetele, care constituie ponderi mai mari în obținerea competențelor de nivelele 2, 3 și 4. Cel mai mare decalaj în funcție de gen se înregistrează pentru elevii care au obținut nivelul 1 de competență, astfel încât băieții înregistrează 47,8% comparativ cu fetele, care constituie doar 37,8% din numărul total de elevi (Vezi Figura 4). Diferențele de performanță obținute de către fete și băieți pot fi analizate și în Tabelul 1 de corelație, care confirmă că ponderea băieților cu o performanță de nivelul 0 și 1 este mai mare decât cea a fetelor.

Fig. 2. Diferențe de gen ale punctajului mediu acumulat de elevii din Republica Moldova în anul 2009 pentru domeniul științe, citire și matematică

¹³ Punctajul mediu cumulat pentru cele 3 domenii de studiu evaluate a fost calculat prin adunarea punctajului mediu obținut de către elev la matematică, citire și științe și împărțit la numărul disciplinelor evaluate (3).

Fig. 3. Diferențe de gen ale elevilor în funcție de punctajul mediu cumulat pentru cele 3 discipline de studiu

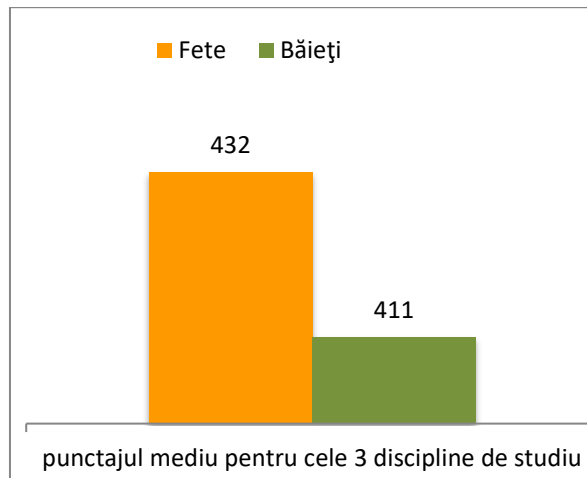
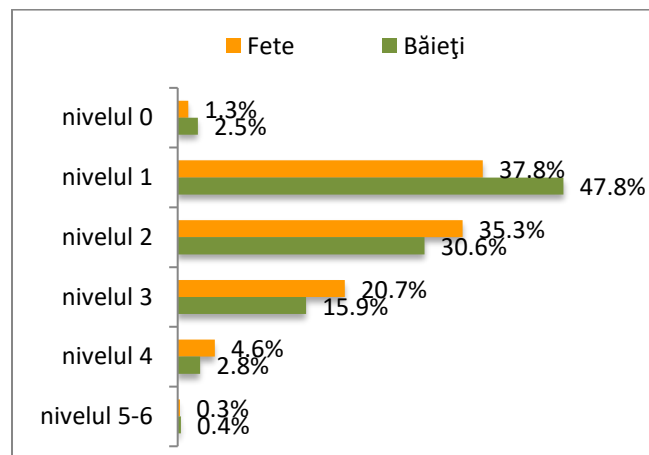
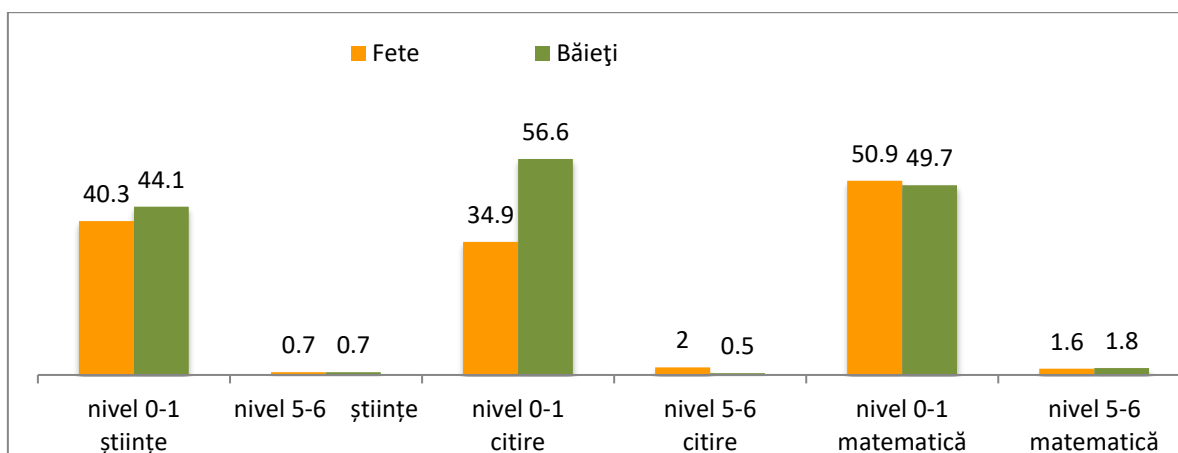

Fig. 4. Diferențe de gen ale elevilor pe nivelele de studiu în funcție de media cumulată pentru cele 3 discipline de studiu

Aceeași situație se regăsește atunci când analizăm diferențele de gen ale mediilor obținute pentru domeniile: matematică, citire și științe. Băieții care înregistrează performanțe de nivelul 0-1 (performanțe joase) sunt într-o pondere semnificativ mai mare (56,6%) comparativ cu fetele (34,9%). Analiza comparativă privind ponderea elevilor care au obținut nivelul de competențe 0-1 la științe și matematică nu prezintă diferențe semnificative, însă constată o prevalență a elevilor de sex masculin la domeniul științe. De asemenea, constatăm că în perioada 2009-2015 s-au micșorat diferențele privind ponderea băieților și cea a fetelor pe nivele slabe (nivel 0-1) și nivele înalte (nivel 5-6) de competență.

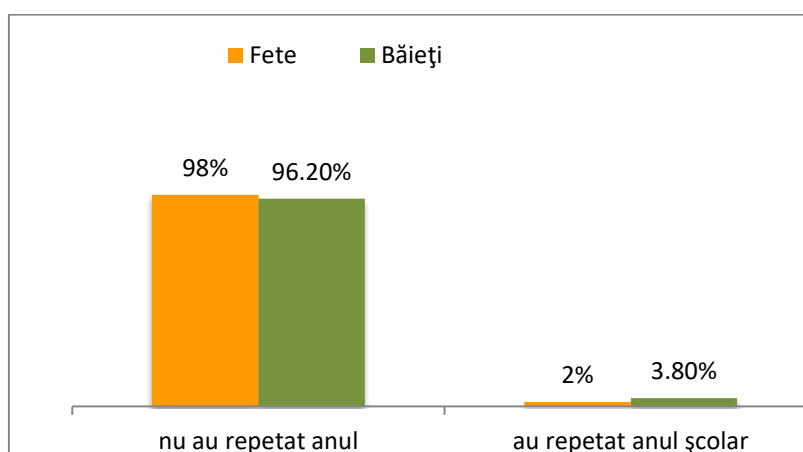
Fig. 5. Diferențe de gen ale elevilor pe nivelele cele mai joase și înalte de competențe (%)

Analiza de corelație atestă că cele mai mari diferențe de gen privind reușita școlară la matematică o au elevii cu o performanță de nivelul 1 și 2, comparativ cu celelalte nivele. La citire, diferențele de reușită școlară a fetelor și băieților sunt vizibile la toate nivelele, cele mai mari decalaje fiind la elevii care au obținut nivelul 1 (18 puncte), nivelul 3 (11 puncte). Ponderea fetelor care ating nivele înalte de performanță este mai mare decât a băieților. Diferențele de gen pentru științe nu sunt atât de semnificative, cele mai mari înregistrându-se la nivelul 1 și 2 de performanță.

Un alt indicator al performanței este **indicatorul de repetare a anului școlar**. Astfel, studiul atestă faptul că băieții într-o pondere mai mare au fost nevoiți să repete un an școlar (3,8%).

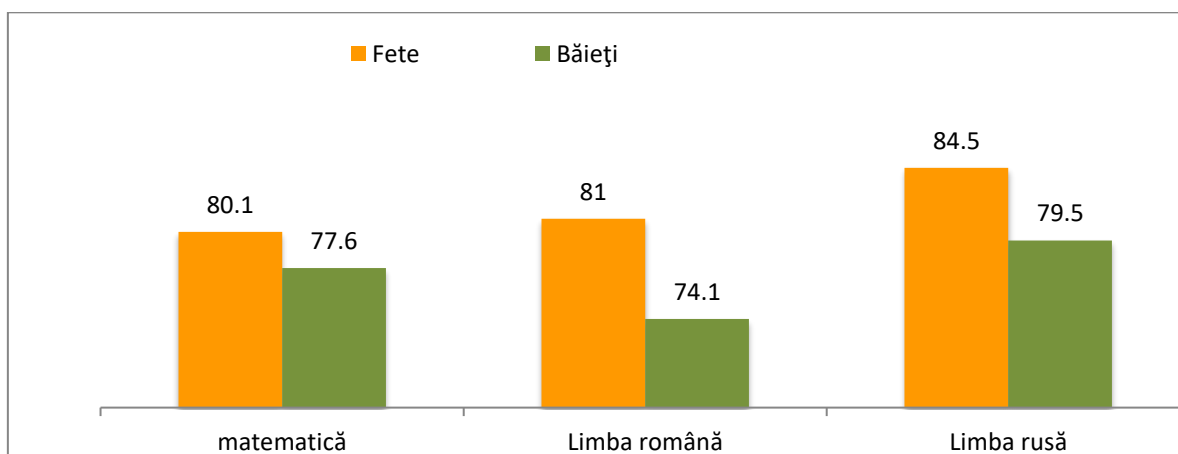
Fig. 6. Diferențe de gen ale elevilor care au repetat anul școlar (%)

Evaluările naționale¹⁴ ale competențelor de bază obținute de către elevii din învățământul gimnazial pentru anii de studii 2015-2016 la matematică, limba română și limba rusă confirmă tendințele descrise anterior. În cadrul evaluărilor naționale, fetele înregistrează, în medie, performanțe mai înalte decât băieții la toate disciplinele de examen, diferența fiind între 7 și 10 puncte procentuale pentru elevii din clasa a IX-a și între 2,5 și 7 puncte pentru elevii din clasa a IV-a.

Pentru determinarea diferențelor de performanță obținute de către fete și băieți la evaluările naționale, a fost aplicat testul T pentru 2 eșantioane independente, care a permis să stabilim scorul mediu obținut de către fete și băieți la cele 3 discipline de evaluare națională: matematică, limba română și limba rusă. Astfel, scorul mediu al fetelor constituie 40,1 și este semnificativ mai mare decât scorul mediu al băieților, care constituie 38,8. P-value: fete – 80,1%; băieți – 77,6%. Cea mai mare diferență de performanță a fetelor și băieților se înregistrează la limba română (Vezi Fig. 7).

Fig. 7. Gradul de realizare a testului la matematică, limba română și limba rusă în dependență de gen

¹⁴ Studiu de evaluare a rezultatelor școlare/ competențelor de bază ale absolvenților învățământului primar și gimnazial, anul de studii 2015-2016, la Matematică, Limba română și Limba rusă. Agenția Națională pentru Curriculum și Evaluare. Chișinău, 2017.

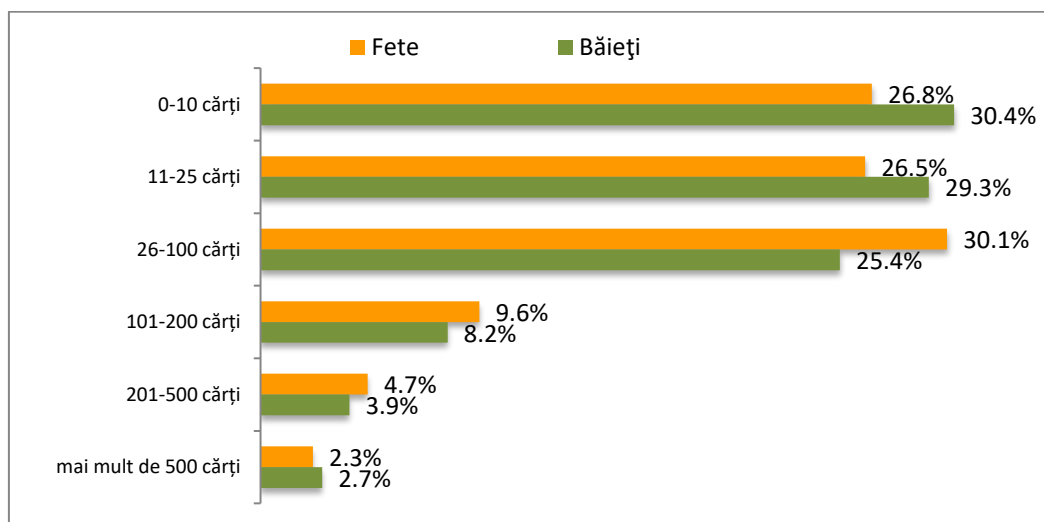
<http://www.aee.edu.md/content/studiu-de-evaluare-rezultatelor-%C8%99colare-competen%C8%9Belor-de-baz%C4%83-ale-absolven%C8%9Bilor>

Nivelul de studii al părinților și nivelul socioeconomic al familiei: factori determinanți în atingerea performanțelor școlare

Analiza diferențelor de gen este importantă nu doar pentru a stabili cine sunt cei care ating performanțe mai mari, ci și pentru a determina de ce și care sunt acei factori care au predispus această situație. Prin urmare, studiul încearcă să răspundă la următoarele întrebări: de ce fetele au un interes mai mare față de lectură, au o performanță mai mare și care sunt acei factori care determină acest progres? Astfel, au fost analizați mai mulți factori demografici și psihoemoționali¹⁵, care ar putea influența interesul față de studii și obținerea unor rezultate școlare înalte sau joase¹⁶.

Dintre multitudinea factorilor testați în cadrul PISA 2015, evidențiem o corelație strânsă între interes ridicat față de lectură și **prezența numărului de cărți în casă**. Datele studiului atestă diferențe semnificative între fete și băieți în funcție de numărul de cărți achiziționate în familie. Studiul atestă faptul că fetele provin într-o măsură mai mare din familii cu un bagaj cultural bogat, ceea ce înseamnă că în cadrul familiei au fost achiziționate un număr semnificativ de mare de cărți (Figura 8).

Fig. 8. Diferențe de gen ale elevilor în funcție de numărul de cărți achiziționate în casă

Nivelul de educație al părinților este un alt factor important în promovarea educației și interesului față de studii. Astfel, analiza de corelație ne-a permis să constatăm că studiile părinților sunt direct proporționale cu creșterea performanței elevilor. Cu cât studiile părinților sunt mai superioare, cu atât nivelul de performanță al elevilor/copiilor este mai mare. Ponderea cea mai mare a elevilor cu nivele

¹⁵ Factorii psihoemoționali au fost estimați în baza răspunsurilor oferite de către elevi prin intermediul chestionarului atitudinal PISA completat.

¹⁶ Pentru a realiza această corelație a fost creată o variabilă nouă, numită media pentru toate cele 3 domenii de referință (matematică, citire și științe). Acest fapt a presupus o medie pe care au obținut-o elevii la toate domeniile de testare. Ulterior, această variabilă a fost grupată pe elevi cu cele 6 nivele de competență.

5-6 de performanță o reprezintă elevii ai căror părinți au atins nivelul licență și master, și invers, majoritatea elevilor care au obținut nivelul 0 și 1 de performanță sunt din familii cu un nivel mediu/liceal de studii (Vezi Tabelul 1).

În funcție de **tipul localității**, constatăm că elevii care au atins cele mai joase rezultate PISA sunt proveniți din localități mici/sate, ceea ce ne permite să afirmăm că mai mult de 60% din elevi cu o performanță joasă sunt din mediul rural, acesta fiind unul dintre factorii care determină nivelul de competență. Marea majoritate a elevilor (77,8%) care au atins nivelul 5-6 de performanță provin din mediul urban, orașe mari/municipii (Vezi Tabelul 1).

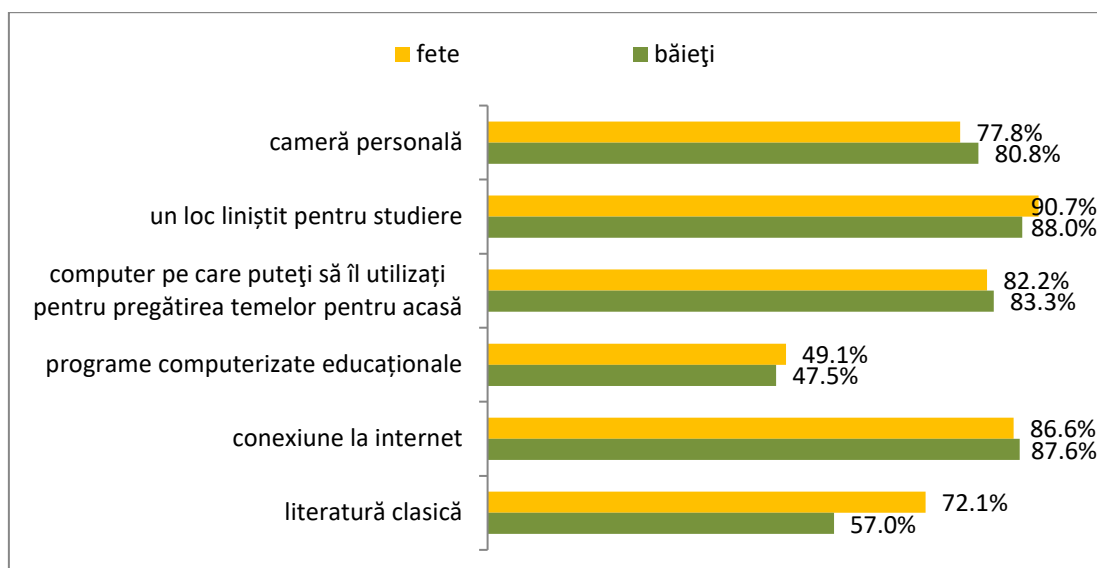
Tabelul 1. Distribuția procentuală a elevilor după mai mulți factori sociodemografici

		Media generală pentru 3 domenii			
		Nivel 0 de competență	Nivel 1 de competență	Nivel 4 de competență	Nivelele 5-6
Sexul elevilor	Fete	33,0%	43,6%	61,6%	44,4%
	Băieți	67,0%	56,4%	38,4%	55,6%
Tipul localității	Sat, mai puțin de 3000 locuitori	65,3%	61,3%	14,6%	11,1%
	Oraș mic (3 000 până la 15 000 locuitori)	24,2%	18,4%	16,7%	
	Oraș (15 000 până la 100 000 locuitori)	4,2%	8,9%	15,2%	11,1%
	Oraș mare, municipiu (100 000 până la 1000 000 locuitori)	6,3%	11,4%	53,5%	77,8%
Nivelul de educație al mamei	Fără studii	1,1%	,3%		
	Învățământ obligatoriu	3,3%	1,2%		
	Gimnaziu	32,2%	23,1%	2,0%	
	Liceu	5,6%	3,9%		
	Postliceal	33,3%	38,0%	33,7%	27,8%
	Învățământ superior de scurtă durată	13,3%	16,2%	18,9%	22,2%
	Studii de licență	11,1%	17,2%	45,4%	50,0%
Nivelul de educație al tatălui	Fără studii	3,4%	1,1%		
	Învățământ obligatoriu	3,4%	1,9%		
	Gimnaziu	30,3%	22,5%	2,1%	

		Media generală pentru 3 domenii			
		Nivel 0 de competență	Nivel 1 de competență	Nivel 4 de competență	Nivelele 5-6
	Liceu	6,7%	6,3%	1,1%	
	Postliceal	28,1%	38,7%	43,2%	33,3%
	Învățământ superior de scurtă durată	11,2%	15,4%	19,5%	16,7%
	Studii de licență	16,9%	14,1%	34,2%	50,0%
Cel mai înalt nivel de educație al părinților	Fără studii		0,0%		
	Învățământ obligatoriu	2,1%	0,5%		
	Gimnaziu	26,3%	15,0%		
	Liceu	6,3%	4,8%	,5%	
	Postliceal	29,5%	37,3%	25,0%	11,1%
	Învățământ superior de scurtă durată	15,8%	19,2%	21,9%	33,3%
	Studii de licență	20,0%	23,2%	52,6%	55,6%

Din punctul de vedere al **situației socioeconomice** a elevilor, studiul atestă diferențe gender ne semnificative. Astfel, marea majoritate a elevilor *dețin o cameră personală pentru studiu, au un loc liniștit în casă pentru a studia, posedă un computer cu acces la internet și îl utilizează pentru pregătirea temelor școlare*. Decalajul cel mai mare din punctul de vedere al dimensiunii de gen se atestă la caracterizarea familiei din punctul de vedere al bagajului cultural/achiziționarea literaturii clasice. Astfel, accesul la literatura clasică determină indirect un interes crescut al fetelor față de citire/lectură (72,1%) (Vezi Fig. 9).

Fig. 9. Diferențe de gen ale elevilor în funcție de indicatorii care descriu condițiile de trai

Din punct de vedere psihoemoțional au fost analizați o serie de factori atitudinali, care descriu **integrarea socială a elevului în cadrul școlii**. Datele studiului nu prezintă anumite diferențe gender, ceea ce presupune că aprecierile fetelor și băieților cu referire la mediul școlar și climatul psihologic sunt asemănătoare. Astfel, mai mult de jumătate dintre elevi (aprox. 65%), atât fetele, cât și băieții, afirmă că se simt parte a școlii, 90% dintre elevi își formează ușor prieteni, aprox. 80% consideră că alți elevi din școală îi acceptă și îi plac.

Un aspect îngrijorător al studiului rezidă în identificarea unei păтури marginalizate de elevi, care reprezintă aprox. 10% din numărul total al elevilor participanți la studiu. Analiza de corelație în funcție de sex atestă că băieții (11,7%) afirmă într-o măsură mai mare decât fetele (9,7%) că se simt străini în cadrul școlii. Deși diferența nu este semnificativă din punct de vedere statistic, totuși acest fapt relevă că băieții se confruntă cu mai multe probleme de integrare socială decât fetele.

În baza chestionarelor atitudinale a fost evaluată atitudinea elevilor față de **mediul școlar și climatul psihologic în cadrul orelor de studiu**. Astfel, aceștia au fost rugați să evalueze în ce măsură elevii sunt stimulați să lucreze în cadrul orelor, confortul la orele de studiu în baza factorilor ce țin de zgomot și dezechilibru. Deși studiul nu atestă diferențe gender semnificative, totuși constatăm că băieții, într-o pondere mai mare comparativ cu fetele, afirmă că în cadrul lecțiilor școlare nu pot lucra bine și că după finisarea acestor lecții, o lungă perioadă de timp nu abordează domeniul studiat (Vezi Fig. 11).

Fig. 10. Diferențe de gen privind atitudinea elevilor care au fost total de acord/de acord cu o serie de afirmații

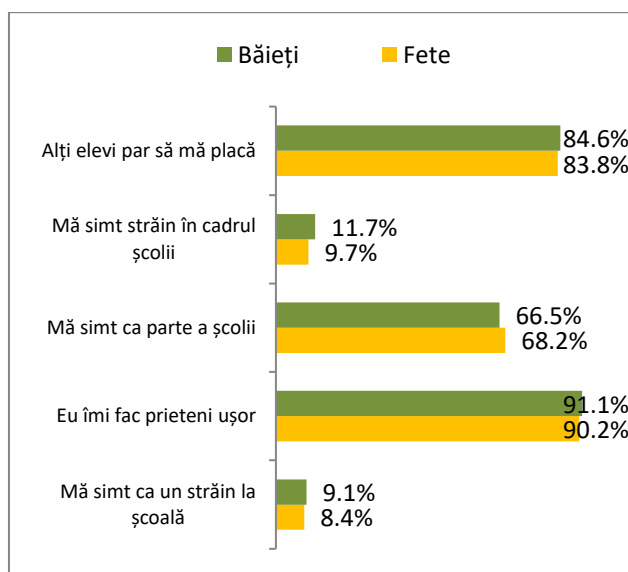
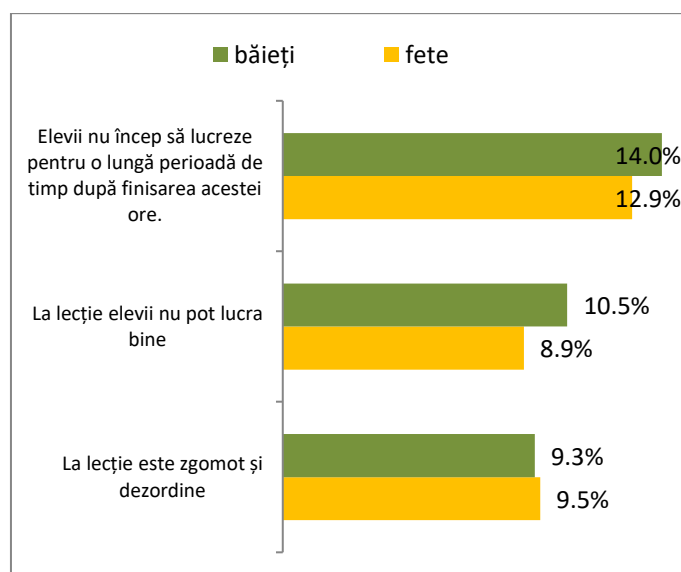
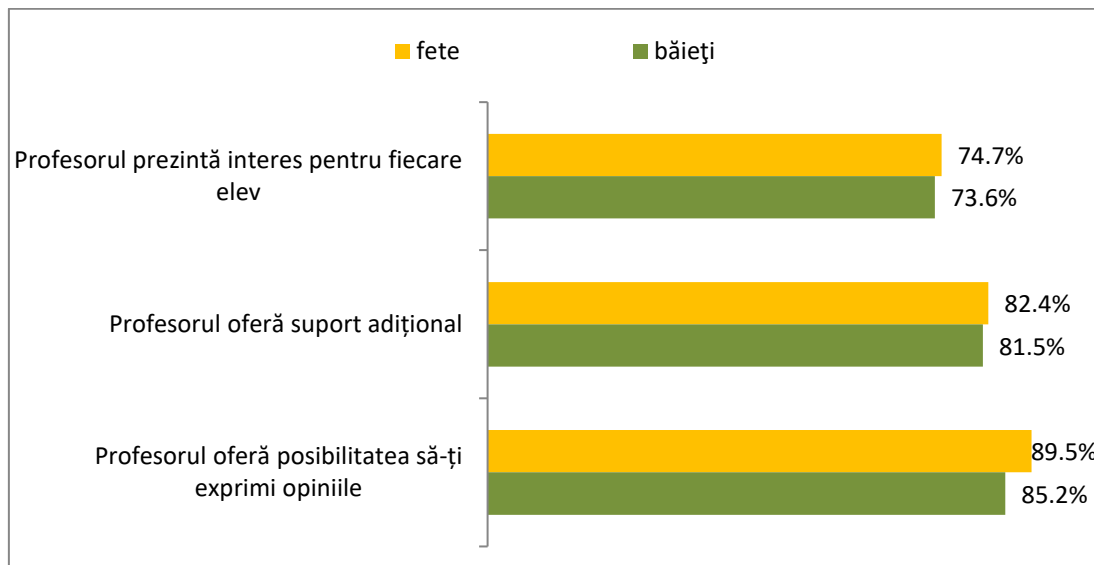

Fig. 11. Diferențe de gen privind atitudinea elevilor care au afirmat că în timpul orelor de studiu, la fiecare lecție sau în majoritatea cazurilor există asemenea situații

Un alt factor important se referă la **competențele profesorului de a interrelaționa și comunica cu elevii**. Marea majoritate a elevilor apreciază pozitiv profesorii, afirmând că la fiecare lecție sau în majoritatea cazurilor aceștia prezintă interes pentru fiecare elev, oferă posibilitatea să-și exprime propriile opinii și oferă suport adițional. Analiza de corelație nu stabilește diferențe majore din punctul de vedere al genului, însă atrage atenția asupra faptului că fetele prezintă ponderi mai mari, ceea ce înseamnă că fetele au o percepție mai bună asupra acestor situații decât băieții.

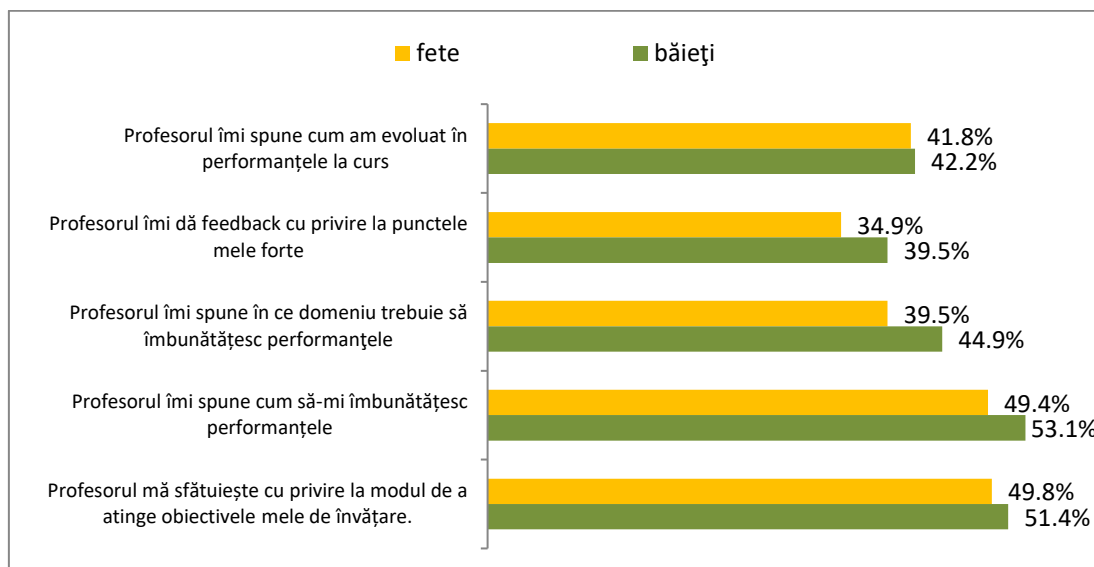
Fig. 12. Diferențe de gen privind atitudinea elevilor care au afirmat că în timpul orelor de studiu, la fiecare lecție sau în majoritatea cazurilor există asemenea situații

Sprijinul oferit de către profesor în evaluarea performanțelor școlare și identificarea domeniilor care trebuie îmbunătățite este crucial pentru o bună integrare școlară și o creștere a performanței. Însă nu toți elevii consideră că profesorii din cadrul școlii oferă în cadrul orelor de studiu sfaturile necesare creșterii rezultatelor școlare. Astfel, doar jumătate dintre elevi consideră că profesorii se implică și informează despre evoluțiile performanțelor obținute de elevi, oferă un feedback și încurajează dezvoltarea punctelor forte ale elevilor, ajută elevii să identifice lacunele și domeniile care trebuie să fie îmbunătățite, oferă sfaturi pentru atingerea obiectivelor de învățare ale elevilor (Vezi Fig. 13).

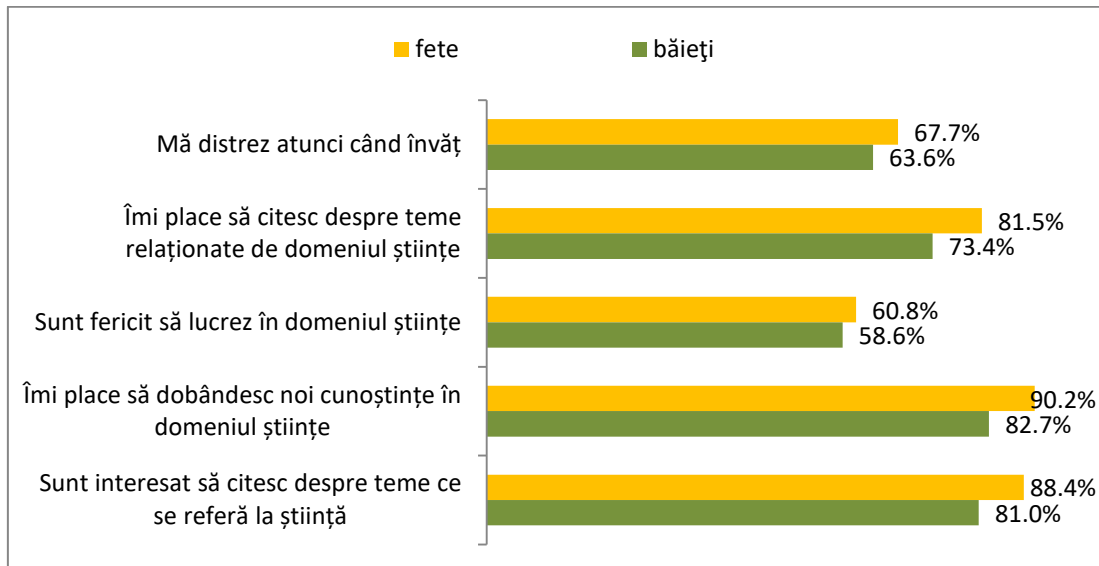
Analiza de corelație scoate în evidență mici diferențe gender între elevii care și-au exprimat opinia față de situațiile analizate. Astfel, constatăm că băieții caracterizează comportamentul profesorilor ca fiind mai bun comparativ cu fetele și afirmă într-o pondere mai mare că profesorii oferă un suport pentru dezvoltare și îmbunătățirea performanțelor școlare.

Fig. 13. Diferențe de gen privind atitudinea elevilor referitoare la implicarea profesorului la lecții / figura reflectă doar elevii care au menționat că aceste situații se regăsesc la fiecare lecție sau la majoritatea lecțiilor

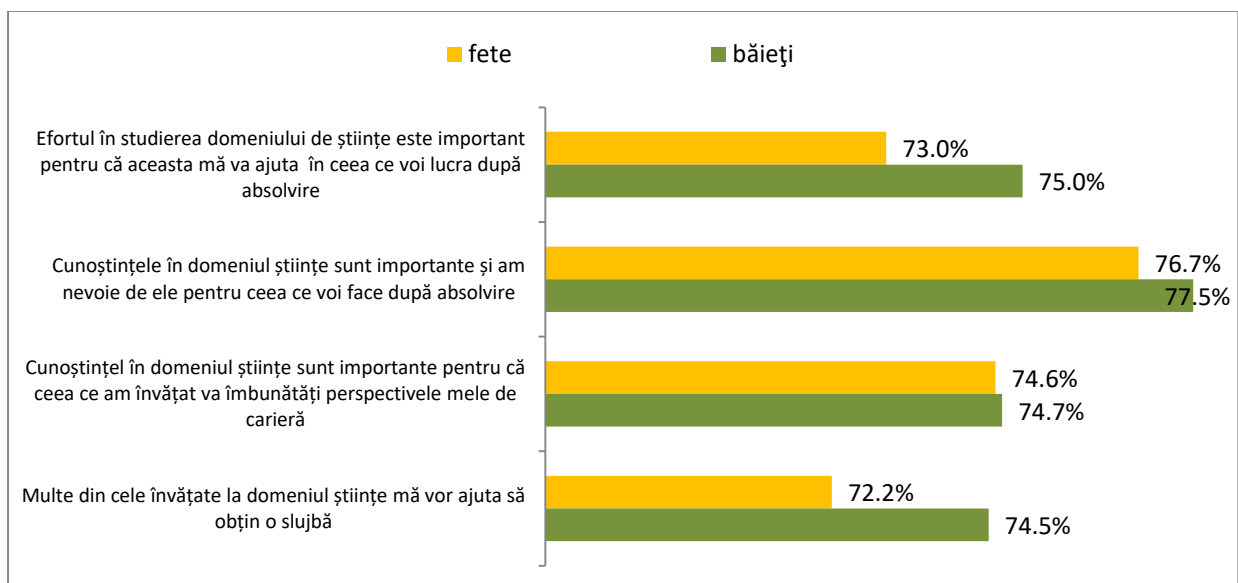
Nu în ultimul rând, trebuie analizați și **factorii ce țin de personalitate**. Câteva din aceste aspecte au fost identificate în cadrul studiului PISA. Astfel, au fost evaluați o serie de indicatori referitori la interesul față de domeniile de studiu și gradul de satisfacție față de studiile în domeniul științe. Analiza în funcție de dimensiunea de gen atestă diferențe semnificative între fete și băieți privind interesul și gradul de satisfacție față de cunoștințele și informațiile referitoare la domeniul științe. Astfel, fetele (81,5%) sunt mai optimiste și afirmă într-o măsură mai mare că le place să învețe și să citească despre teme relaționate cu domeniul științe comparativ cu băieții (73,4%). De asemenea, cu o pondere semnificativ mai mare, fetele menționează că le place să dobândească noi cunoștințe în domeniul științe (90,2%) și sunt interesate să citească despre orice noutate în acest domeniu (88,4%) (Vezi Fig. 14).

Fig. 14. Diferențe de gen privind unele caracteristici de personalitate ale elevilor/ figura reflectă doar elevii care au menționat că sunt total de acord/de acord cu situațiile de mai jos

Chiar dacă fetele domină în atitudini privind interesul și implicarea în cunoașterea lucrurilor noi despre subiecte referitoare la domeniul științe, totuși băieții sunt cei care percep într-o măsură mai mare utilitatea domeniilor în viitor. Astfel, diferențele gender nu sunt semnificative din punct de vedere statistic, însă subliniază o prevalență a băieților, care consideră într-o pondere mai mare că studiarea domeniului științe este importantă și va facilita creșterea perspectivelor în carieră și obținerea unui loc de muncă (Vezi Fig. 15).

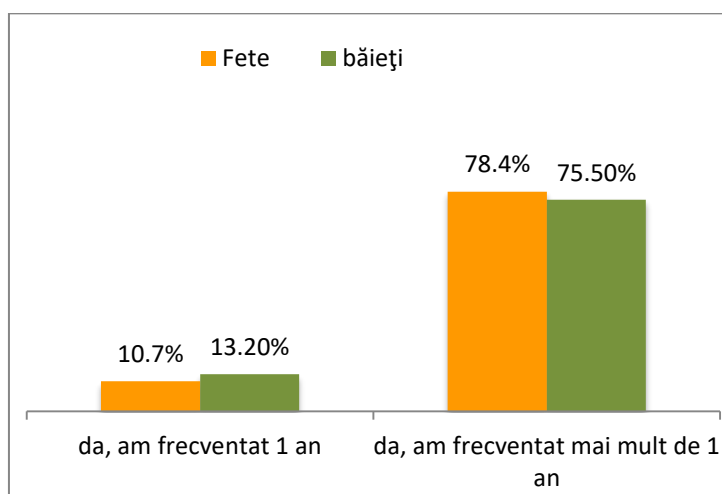
Fig. 15. Diferențe de gen privind percepțiile elevilor față de următoarele afirmații/ figura reflectă doar elevii care au menționat că sunt total de acord/de acord cu situațiile de mai jos

Frecventarea instituțiilor educaționale preșcolare poate influența reușita școlară, familiarizarea cu mediul instituțional, facilitând integrarea cu succes a copiilor în școală și creșterea interesului față de studii. Astfel, diferențele de gen în atingerea performanțelor școlare pot fi influențate și de către acest factor instituțional. Datele PISA nu prezintă diferențe majore între fete și băieți, cu toate acestea, fetele care au frecventat grădinița mai mult de 1 an sunt într-o pondere mai mare (78,4%) comparativ cu băieții (vezi Fig. 16).

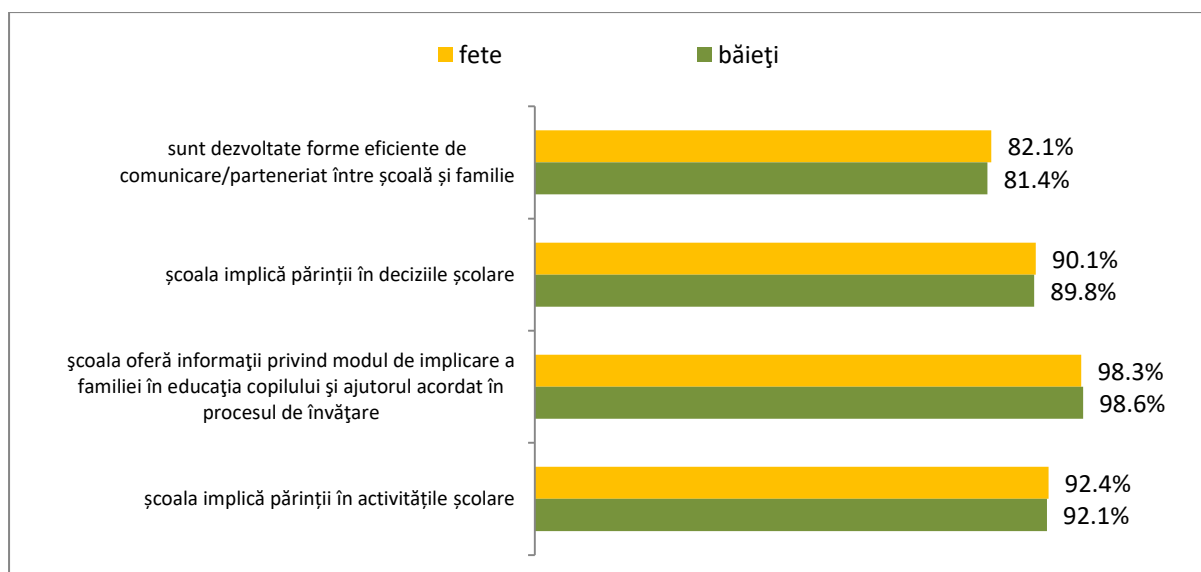
Evaluările naționale confirmă influența pozitivă a frecventării instituțiilor preșcolare. Potrivit studiului de evaluare a competențelor de bază obținute de către elevii din învățământul gimnazial pentru anii de studii 2015-2016 la matematică, limba română și limba rusă, s-a constatat că elevii care au frecventat grădinița mai mult de un an au înregistrat performanțe școlare mai mari decât elevii care nu au frecventat grădinița sau au frecventat-o mai puțin de un an. Diferența maximă de 8 puncte procentuale se înregistrează la elevii din clasa a IV-a și 7 puncte procentuale la cei din clasa a IX-a.

Fig. 16. Diferențe de gen în ponderea elevilor care au frecventat instituțiile de învățământ preșcolar

Analiza percepțiilor elevilor despre modul de comunicare și implicare a părinților în activitățile școlare atestă atitudini pozitive atât din partea fetelor, cât și a băieților. Astfel, mediul școlar este apreciat ca fiind unul participativ, cu aplicarea formelor eficiente de comunicare cu părinții (aprox. 81%) și promovarea implicării familiei în activitățile școlii. Marea majoritate a elevilor afirmă că școala cooperează intens cu familia și oferă suport informativ (98%) părinților în vederea implicării acestora în pregătirea temelor pentru acasă și depășirea dificultăților cu care se confruntă copiii lor în procesul de învățare.

Fig. 17. Diferențe de gen în percepțiile elevilor referitoare la parteneriatul școală-familie

O serie de indici complecși au fost dezvoltați pentru a descrie situația economică, socială și psiho-emoțională a elevilor. Printre aceștia menționăm: indicatorul care descrie bunăstarea economică a familiei, bunurile achiziționate, resursele educaționale din cadrul familiei, bunurile culturale ale familiei etc. De exemplu, statutul socioeconomic al elevului este estimat printr-un **indice economic, social și cultural internațional PISA (ESCS)**, care derivă din diverse variabile ce țin de un fundal familial, care include nivelul de studii al părinților, profesiile și ocupațiile părinților, numărul de achiziții în familie ce țin de nivelul material și cultural de viață, numărul de cărți și alte resurse educaționale disponibile acasă. Valorile indicelui variază între -1, ceea ce presupune valori scăzute, și +1, ceea ce reprezintă valori ridicate. Cu cât indicele se apropie de +1, cu atât indicatorul caracterizat are valori mai ridicate.

Pentru a evalua situația socioeconomică și culturală a fetelor și băieților care au participat la evaluările PISA 2015, au fost aplicate tehnici statistice de comparare a mediilor în funcție de dimensiunea de gen. Decalaje semnificative au fost înregistrate la indicatorul care descrie resursele educaționale existente în familie și bunurile culturale ale familiei. Datele atestă că fetele se bucură de un nivel cultural și educațional mai înalt în familie, ceea ce poate reprezenta unul dintre factorii care determină o reușită/performanță mai bună pentru domeniile de studiu evaluate (Vezi Tabelul 2).

Tabelul 2. Distribuția de gen a mediei indicilor complecși care descriu contextul familial, economic și cultural al familiei din care provin elevii

Gruparea în funcție de gen		Bunăstarea economică a familiei (WLE)	Bunuri achiziționate în familie (WLE)	Resurse educaționale din familie (WLE)	Bunuri culturale ale familiei (WLE)	Indexul socio-economic și cultural (ESCS)
Fete	Media	-1,4	-1,16	-0,076	0,15	-0,66
	N	14497	14567	14301	14203	14539
	Std. Deviation	1,0561262	,9900231	1,0301510	,6488341	,8858454
Băieți	Media	-1,3	-1,22	-0,20	-0,08	-0,70
	N	14544	14634	14189	13997	14600
	Std. Deviation	1,0718276	1,0717004	1,0953788	,7863315	,9082754

Evaluările naționale¹⁷ ale competențelor de bază obținute de către elevii din învățământul gimnazial pentru anii de studii 2015-2016 la matematică, limba română și limba rusă confirmă influența factorilor analizați anterior drept factori determinanți în creșterea/descreșterea performanței școlare.

Mediul de reședință rămâne a fi unul dintre factorii determinanți în obținerea unor performanțe ridicate. Elevii care studiază în mediul urban obțin rezultate mai bune comparativ cu elevii care studiază în instituții din mediul rural. De asemenea, constatăm că elevii din instituțiile de învățământ private înregistrează, în medie, rezultate mai bune la studii decât elevii din instituțiile de învățământ publice.

Bunăstarea socioeconomică influențează pozitiv performanța academică a elevilor, astfel încât elevii care provin din familii cu o bunăstare economică înaltă înregistrează, în medie, rezultate mai bune la studii decât elevii care provin din familii cu un nivel mai jos de bunăstare socioeconomică. Performanțe mai înalte au obținut elevii care provin din familii cu un nivel mai înalt de bunăstare socioeconomică comparativ cu celelalte categorii de elevi. De asemenea, menționăm că gradul de realizare a testelor din cadrul evaluărilor naționale crește odată cu creșterea numărului de cărți în familiile elevilor.

Nu în ultimul rând, menționăm că există o corelație direct proporțională între creșterea performanței școlare și nivelul de studii al părinților. Evaluările naționale din clasa a IX-a atestă că elevii ale căror mame sunt plecate peste hotare au realizat testul mai slab față de elevii ale căror mame nu sunt plecate. De asemenea, elevii care au părinți șomeri au obținut performanțe mai slabe decât elevii ai căror părinți sunt angajați în câmpul muncii. Cele mai bune rezultate școlare au înregistrat elevii ai căror părinți activează în domeniul pedagogiei, medicinei și businessului.

¹⁷ Studiu de evaluare a rezultatelor școlare/ competențelor de bază ale absolvenților învățământului primar și gimnazial, anul de studii 2015-2016, la Matematică, Limba română și Limba rusă. Agenția Națională pentru Curriculum și Evaluare. Chișinău, 2017
<http://www.aee.edu.md/content/studiu-de-evaluare-rezultatelor-%C8%99colare-competen%C8%9Belor-de-baz%C4%83-ale-absolven%C8%9Bilor>

Concluzii și recomandări de politici educaționale

Constatarea 1. Diferențele de gen în performanța academică pentru cele 3 domenii de studiu sunt semnificative. Cel mai mare decalaj în rezultatele obținute de fete și băieți (52 de puncte) s-a înregistrat la domeniul citire/lectură.

Constatarea 2. Fetele ating un nivel de performanță mai mare la toate domeniile de studiu: matematică, citire și științe. Punctajele medii obținute de către fete și băieți la cele 3 domenii de studiu cumulate atestă o reușită mai mare a fetelor (432) comparativ cu cea a băieților (411), diferența fiind de apr. 21 de puncte.

Constatarea 3. Pe parcursul anilor 2009-2015 s-au modificat diferențele de gen în atingerea performanțelor școlare la matematică și citire. Astfel, dacă în 2009 băieții aveau performanțe mai mari ca fetele la matematică și științe, atunci în 2015 fetele au întrecut băieții la toate domeniile testate.

Recomandare: Abordarea diferențiată a elevilor în funcție de gen și particularitățile individuale ale elevilor. Acest fapt este strict determinat de nivelul de competențe al profesorilor privind asigurarea principiului egalității de gen. Astfel, sunt necesare programe de calificare a profesorilor în domeniul egalității de gen, care să ia în considerare particularitățile individuale ale elevilor.

Recomandare: Evaluarea sistematică și continuă a reușitei școlare de către profesori în vederea identificării decalajelor de reușită și implicării prin diverse acțiuni în diminuarea acestora. Cooperarea cu familia este crucială în acest sens. Astfel, sunt necesare activități de implicare a părinților în oferirea sprijinului copiilor la pregătirea pentru studii.

Recomandare: Integrarea perspectivei de gen în curricula națională și programele de studiu care să permită abordarea diverselor tematici sensibile la gen.

Constatarea 4. Studiul atestă diferențe privind domeniile academice de interes și implicare a fetelor și băieților. Băieții manifestă un interes mai mare față de domeniile exacte: matematică și științe, iar fetele preferă să se implice mai mult în domenii umanistice: literatură și istorie. Deoarece alegerea unei profesii depinde de performanța și reușita școlară, putem deduce faptul că reușita este un factor important în alegerea profesiei. Astfel, băieții vor tinde să-și aleagă specialități cu profil real și fetele cu profil umanist.

Constatarea 5. Interesul fetelor pentru literatură este determinat, în mare măsură, de bagajul cultural al familiei și disponibilitatea unui volum mare de cărți în familie, ceea ce ne permite să constatăm că prezența cărților în familie influențează pozitiv performanța academică a elevilor.

Recomandare: Încurajarea implicării fetelor în domenii cu profil real, prin activități de orientare profesională și carieră în domenii mai puțin tradiționale. Abordarea în cadrul materiilor școlare a potențialului profesional și orientarea elevilor în funcție de ceea ce pot, și nu ceea ce ar trebui să facă în conformitate cu stereotipurile tradiționale. O atenție sporită se va acorda beneficiilor obținute în cazul în care alegerea viitoarei ocupații se realizează în funcție de competențe personale, și nu de alți factori de ordin familial sau social.

Recomandare: Implicarea părinților în sporirea interesului băieților față de lectură prin diverse practici aplicate în familie.

Constatarea 6. Diferențele performanțelor dintre fete și băieți sunt influențate de o serie de factori sociodemografici, familiali, instituționali, și nu în ultimul rând, personali. Nivelul de studii al părinților și nivelul socioeconomic sunt factori determinanți în atingerea performanțelor școlare. Cea mai mare performanță școlară o au elevii proveniți din mediul urban - orașe mari și municipii.

Recomandare: Dezvoltarea parteneriatului dintre familie și școală prin creșterea implicării părinților și informarea lor privind rolul educației și modele noi de învățare. Informarea poate fi realizată individual și în grup sub forma unor seminare informative.

Constatarea 7. Băieții întâmpină mai multe probleme de integrare școlară decât fetele. Astfel, băieții (11,7%) confirmă într-o măsură mai mare ca fetele (9,7%) că se simt străini în mediul școlar și la ore nu pot lucra bine, iar după încheierea acestora, o lungă perioadă de timp nu sunt dispuși să revină la domeniul studiat.

Constatarea 8. Fetele percep mediul școlar mai pozitiv în comparație cu băieții. Astfel, acestea afirmă într-o măsură mai mare că la toate lecțiile sau în majoritatea cazurilor profesorii demonstrează interes pentru fiecare elev, le oferă posibilitatea să-și exprime propriile opinii și le acordă un suport adițional.

Recomandare: Aplicarea unor practici instituționale de integrare socială a băieților fie prin implicarea lor în activități extracurriculare, fie prin sarcini în grup.

Recomandare: Diversificarea suportului oferit de către profesori în funcție de necesitățile specifice ale elevilor și în funcție de gen.

Constatarea 9. Analiza interesului elevilor și gradul de satisfacție față de studiile în domeniul științe atestă diferențe semnificative între fete și băieți. Astfel, fetele (81,5%) sunt mai optimiste și afirmă într-o măsură mai mare că le place să învețe și să citească despre teme relaționate cu domeniul științe comparativ cu băieții (73,4%).

Constatarea 10. Băieții prevalează în calificarea cunoștințelor obținute la domeniul științe ca fiind utile în obținerea unui loc de muncă. Astfel, într-o pondere mai mare băieții afirmă că studierea domeniului științe este importantă și va facilita creșterea perspectivelor în carieră și obținerea unui loc de muncă.

Recomandare: Creșterea rolului orientării profesionale bazate pe competențe, și nu pe stereotipuri tradiționale. Abordarea diverselor tematici referitoare la avantajele alegerii ocupației pe bază de competențe în cadrul orelor de studiu. Sunt recomandate a fi analizate diverse cazuri de succes ale tinerilor care și-au dezvoltat cariera în bază de competențe, și nu de stereotipuri.

Bibliografie selectivă

1. Bocioc F., Dimitriu D. *Gender Mainstreaming – metode și instrumente*. Ghid practic pentru abordarea integratoare a egalității de gen. București, Editura Neva, 2004, 96 p.
2. Bodrug-Lungu V. *Raport de evaluare a gradului de implementare a Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015*. Chișinău, 2015, 89 p.
3. Bulai A., Stanciugelu I. *Gen și reprezentare socială*. București, Editura Politeia-SNSPA, 2004, 240 p.
4. *Diferențele de gen și efectele lor asupra rezultatelor școlare*. Agenția Executivă pentru Educație, Audiovizual și Cultură. Bruxelles, Rețeaua Euridice, 2010, 146 p.
5. Handrabura L., Goraș-Postică V. *Educația pentru echitate de gen și șanse egale*. Centrul Educațional ProDidactica. Chișinău, 2016, 166 p.
6. *Indicele egalității de gen 2016*. Parteneriat pentru Dezvoltare. Chișinău, 2016, 17 p. http://www.progen.md/files/4911_indexul_egalitatii_de_gen_2016.pdf
7. PISA 2015 Results (Volume I): *Excellence and Equity in Education*, PISA, OECD Publishing, Paris. 2016, 492 p. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264266490-en>
8. *Raportul Republica Moldova și Programul pentru Evaluarea Internațională a Elevilor PISA 2015*. Ministerul Educației al Republicii Moldova, Agenția Națională pentru Curriculum și Evaluare. Chișinău, 2016, 98 p.
9. *Studiu sociologic Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova*. IMAGES, Centrul de Drept al Femeilor, Sociopolis, Chișinău, Bons-Offices, 2015, 128 p.
10. *Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2016-2020*. http://www.particip.gov.md/public/documente/139/ro_3140_anexa1.pdf
11. Topală A. (coord). *Studiu de evaluare a rezultatelor școlare/ competențelor de bază ale absolvenților învățământului primar și gimnazial, anul de studii 2015-2016, la Matematică, Limba română și Limba rusă*. Agenția Națională pentru Curriculum și Evaluare. Chișinău, 2017, 285 p.